

शास्त्ररत्नाकर श्री पोलकं रामशास्त्रिणा प्रणीतं

श्री हरदत्ताचार्यवर्य पञ्चरत्नम्

श्रीमत्कंसपुरे पुराऽऽविरभवत् श्रीवैष्णवानां कुले

यद्रूपेण सुदर्शनोप्यभिधया विष्णुश्चिवाराधकः ।

लोके बोधयितुं श्रुतीरित शिवोत्कर्षम् जगत्क्षेमकृत्

सोऽयं श्रीहरदत्तनामगुरुराट् तन्वीत भद्राणि नः ॥ १ ॥

शैवानां पदपांसुभिश्चिशुदशो यः पांसुकेलिम् व्यधात्

स्वप्ने चेश्वरदत्तपायसमथो बुद्धश्च यो भुक्तवान् ।

यस्येशो हरदत्तनाममहितां विद्यां च साक्षाद्ददौ

सोऽयं श्रीहरदत्तनाम गुरुराट् तन्वीत भद्राणि नः ॥ २ ॥

रसायः कृतपीठमध्यनिलयो विष्णोः पुरश्चालये

शंभूत्कर्षमवाध्य युक्तिततिमिः संस्थाप्य शैवान् व्यधात् ।

पित्रादीन् शिवमन्त्रचिन्तनपरान् रुद्राक्षभस्मामान्वितान्

सोऽयं श्रीहरदत्तनाम गुरुराट् तन्वीत भद्राणि नः ॥ ३ ॥

पदैर्यः श्रुतिस्रुक्ति गुंभनवतीम् मालां च सार्द्धैश्शतैः

निर्मायाखिल वेदतन्त्रगगिरां तात्पर्य संग्राहकैः ।

शेषित्वं नमसोऽध्वरस्य च शिवस्याचष्टचान्यान् गुणान्

सोऽयं श्रीहरदत्तनाम गुरुराट् तन्वीत भद्राणि नः ॥ ४ ॥

कावेर्युत्तरतीरगे सुविदिते श्री चोळदेशस्थिते

क्षेत्रे कंसपुराभिधे निवसतः सायुज्यमग्रीशितुः ।

प्रायान्माकर शुक्लपञ्चमतिथौ यो भक्तबृन्दान्वितः

सोऽयं श्रीहरदत्तनाम गुरुराट् तन्वीत भद्राणि नः ॥ ५ ॥

ब्रह्माश्री कै. बालमुब्रह्मण्य शास्त्रिणा विरचितम्

॥ श्री हरदत्तगुरुराज दशकम् ॥

श्रीमत्कंसपुरे सुधीविलसिते श्रीवैष्णवानां कुले

श्रीमत्काश्यपगोत्र आविरभवत् श्रीवासुदेवात्मजः ।

शैवं स्थापयितुं श्रुतिस्मृतिपुराणन्यायसञ्चारणैः

यः सोऽयं हरदत्तशैवगुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ १ ॥

भस्मोद्भूलन ईशनेत्रवहने पञ्चाक्षरीसञ्जये

लिङ्गाराधन एव बुद्धिमभजत् पितानुशिष्टोऽपि यः ।

भुक्तं शैवशिरोर्न देयमिति पिताज्ञापरो निर्गतः

यः सोऽयं हरदत्तशैवगुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ २ ॥

विष्णुब्रह्मविमृग्यमाणपदशीर्षिशेषभूताधिप

पित्रा त्यक्तमिमं बालं करुणया प्रेक्षस्व सोमेश्वर ।

इत्यार्तं शिवपूजने कृतधियं स्वेनैव नाम्नाङ्कितम्

चक्रे यं हरदत्तशैवगुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ ३ ॥

तप्तायस्त्रिपदे महोपनिषदुक्तोपासनोपास्यतां

गायत्रीप्रतिपाद्यतां क्रतुनमश्शेषित्वमुच्चैर्जगौ ।

पाङ्गुण्यं परशैवलक्षणमिति श्रीवैष्णवानां पुरः

यः सोऽयं हरदत्तशैवगुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ ४ ॥

पाण्ड्यराट्शिवलिङ्गभूपतिगुरुर्ब्राह्मेण मार्गेण सद्-

वाधूलान्वयसुप्रतीकतनयामुद्वाह्य मेजे रतिम् ।

पुत्तानष्ट सुशीलकन्यकवरौ प्राप्यार्थवान् गृह्यभूत्

यः सोऽयं हरदत्तशैवगुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ ५ ॥

तृष्णापीडितकुक्कुराय महते शङ्खस्थनीरन्ददौ
 भूपालप्रहितं हुतं हुतवहे क्षौमं ददर्शेश्वरे ।
 गोहत्याविनिमोचकं शिवमनुं दूर्वादिनन्दीमुखात्
 यः प्रत्याययदेष शैवगुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ ६ ॥
 भूप्रेषितशालिभूतविलयो ब्रीह्यादगोवारणात्
 पत्नीखड्गहतश्वदेवभवनप्राप्तिर्विभूतेर्बलात् ।
 ईशादिष्टजपः श्वगोहननयोरेकान्तनिर्हारकः
 एवं यः समदर्शयद्भुवि नृणां देयादभीष्टानि नः ॥ ७ ॥
 कावेरीसिकतासु लिंगमतिकृच्चण्डालपादाश्रितः
 सप्तक्षेत्रपदातिचोलनृपतेः कैलाससंप्रापकः ।
 अग्नीशस्य रथोत्सवे सुतगणो यस्यानुभावादलं
 कारन्प्राप सुगोष्पदात् शिवगुरुर्देयादभीष्टानि नः ॥ ८ ॥
 पुण्ये लिङ्गसमीक्षणं ह्यघहरं पञ्चाक्षरो मन्त्रराट्
 मार्गेबन्धुरुमापतिः ऋणहरो जन्मान्तरे ह्यात्मभूः ।
 पङ्कगुं प्रापयते सदाशिवपदं गंगाधरं भक्तिरित्याद्यं
 यः प्रकटीचकार गुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ ९ ॥
 सप्तस्थानसुयात्रिकः प्रतिदिनं चाग्नीशसंसेवकः
 सर्वैर्ग्रामजनैर्विमानवरमारुह्याप कैलासकम् ।
 शुण्डादण्डसमुद्धृतां प्रतिदिनं संमोदकाराधिकाम्
 प्राप्तां पूर्वमपश्यदेष गुरुराट् देयादभीष्टानि नः ॥ १० ॥
 कै बा शि रचितमेतत् दशकं गुरुराजवर्यस्य ।
 दशमीन्दशां व्यपोहेत् सौख्यं दद्यात् प्रवक्तृणाम् ॥ ११ ॥
 दशस्रक्तिकुसुममाला श्रुति स्रुक्तिमालाविवरणावसरे ।
 अर्पिता गुरुचरणयोः जीयादम्लान गन्धपत्राढ्या ॥ १२ ॥

॥ शुभम् ॥

श्रुति सूक्ति माला

यस्मै नमो भवति यस्य गुणाः समग्राः

नारायणोपनिषदा यदुपासनोक्ता ।

यो नः प्रचोदयति बुद्धिमधिक्रतौ यः

तं त्वामनन्यगतिरीश्वरं संश्रयामि ॥ १ ॥

वेदेषु वा तदनुयायिषु वा विचार्य

तन्त्रेषु वाक्यमखिलं प्रतिपादकन्ते ।

तात्पर्यसङ्ग्रहमहं विदधे महेश !

मह्यं प्रसीद नय मामृजुना पथा त्वम् ॥ २ ॥

मन्त्रार्थवादविधिभिर्वहुधा विभक्तो

यश्शब्दराशिरनपेक्षतया प्रमाणम् ।

सोऽयं विमत्सरविमृष्टपदार्थतत्त्वो

वेदः प्रकाशयति केवलमीश्वरं त्वाम् ॥ ३ ॥

शब्दोऽयमीश्वर इति श्रुतिगोचरस्सन्

आनीलकण्ठमवतंसितचन्द्रलेखम् ।

त्वामेव बोधयति नाथ ! निजार्थपोषात्

अन्यं पुनः प्रकरणादि निपीडनेन ॥ ४ ॥

शब्दस्तवायमभिधानमनन्यशब्दो

नैघण्डुकाश्चिपदादिवदेनमाहुः ।

वस्तु स्वभावकृतमेव तु पूज्यभावं

ब्रूते महेश्वर ! महान्परमश्च शब्दः ॥ ५ ॥

यस्योपसर्जनमसौ परमो महान्वा
 शब्दस्तदर्थमभिधातुमलं प्रकृष्टम् ।
 शब्देन पूज्यवचनेन समस्यमानः
 पूजां ब्रवीति यदि शब्दविदः प्रमाणम् ॥ ६ ॥
 नानीश्वरं भवितुमर्हति विश्वमेतत्
 बह्वीश्वरश्च नितरामयथाप्रमाणम् ।
 तल्लोकवेदविदितेश्वरवर्जनेन
 कोयं भ्रमः कतिचिदीश्वरमन्यमाहुः ॥ ७ ॥
 विश्वं निरीश्वरमिदं जगदाह साङ्ख्यो
 योगश्च सेश्वरमुभावनुवादिनोऽन्ये ।
 नत्वेव संभवति सेश्वरतां ब्रुवाणः
 पद्मासनादिभिरनीश्वरशब्दवाच्यैः ॥ ८ ॥
 ऐश्वर्यमग्रयमनुपाधिनिबन्धनन्ते
 यद्भूतनाथ ! नमसामपि पात्रमेकम् ।
 तत्प्रायशश्श्रुतिषु दुर्लभमेव वाक्यं
 मुक्त्वा नमो भवति यत्र भवत्प्रसङ्गम् ॥ ९ ॥
 देव ! त्वदेकविषयाणि नमांसि पुंसां
 यस्मै नमश्श्रुतिबलादवधारयामः ।
 देवान्तरेषु विहितान्यपि तान्यमूनि
 सोतांसि सागर इव त्वयि संपतन्ति ॥ १० ॥
 यस्मै नमश्श्रुतिरनूद्य नमस्विनन्त्वां
 एका नियोजनमुवाच पशोः कपर्दिन् !
 अन्या च दिव्यशिशुमाराशिरो भवन्तं
 शक्यन्तदित्थमुभयेन नमो विधातुम् ॥ ११ ॥

श्रुत्योर्द्वयोरपि नमस्विनमुच्यमानं
 त्वामेव तन्तमनुसन्दधतः प्रदेशम् ।
 शसन्ति मन्दमतयोऽपि किमापतन्तं
 मध्यन्दिने हि सवितारमपन्हुवीरन् ॥ १२ ॥
 कर्मैव शूलधर ! शूलगवन्त्वदीयं
 मन्त्रा भवन्तमखिलाः प्रतिपादयन्ति ।
 त्वामन्तरेण नमसा कृतलक्षणाय
 कस्मै पशुं नियुनजानि नियोजय त्वम् ॥ १३ ॥
 अङ्गान्तरेषु विबुधान्तरसंस्तुतेषु
 यस्मिंश्शुमारशिरसः परिशिष्यसे त्वम् ।
 तस्मै नमो भवितुमीश्वर ! सांप्रतन्ते
 देवान्तराय न कथञ्चिदनीश्वराय ॥ १४ ॥
 या वज्रिणी भवति शङ्कर शङ्खिनी या
 मुद्रा च या कमलिनी भरतोपदिष्टा ।
 ताभिर्भवन्त्यभिनया विबुधान्तराणां
 मौलिस्पृशा करपुटाञ्जलिमुद्रया ते ॥ १५ ॥
 दत्तन्नमः किमपिशुश्रुम देवताभ्यः
 त्वामन्तरेण नमसामवसानभूमिम् ।
 तास्तद्ग्रहीतुमनलन्न हि कश्चिदीष्टे
 चोरोपनीतमिव धारयितुं किरीटम् ॥ १६ ॥
 तस्मै नमो भवतु यत्र निषीदसीति
 सर्वं नमस्यमनया तु दिशा महेश !
 अप्योषधीः प्रति नमो वयमामनामो
 देहीव देहमधितिष्ठसि येन सर्वम् ॥ १७ ॥

सर्वम् त्वया जगदधिष्ठितमेव मत्वा
 श्वानश्रुतौ नमसिताः पतयश्च तेषाम् ।
 लोके पुनस्तव महेश्वर ! भक्तियोगात्
 आरोपिता अपि वयं बहुमानपात्रम् ॥ १८ ॥

द्वेधा नमो विमृशतः प्रतिभाति लोके
 वेदेषु वा विषमलोचन ! नान्यरूपम् ।
 यत्तन्नमस्त्वयि तदीश्वरताप्रयुक्तं
 त्वत्सन्निकर्षविहितं यदनीश्वरेषु ॥ १९ ॥

त्वत्सन्निकर्षकृत एव नमः प्रयोगः
 प्रायो वसीयसि यवीयसि दृश्यमानः ।
 श्रेष्ठप्रयुक्त इति कल्पयितुं न शक्यम्
 अश्रेयसामपि नमांसि निदर्शितानि ॥ २० ॥

श्रेष्ठ्यप्रयुक्तमपि नाम नमस्त्वदीयं
 श्रेष्ठोऽसि यः क्रतुभुजां पतिरग्नियानाम् ।
 श्रेष्ठश्रुतोसि भगवन्नविशेषतस्त्वं
 मन्त्रेषु कृच्छ्रपठितेषु च सामगानाम् ॥ २१ ॥

देवान्तरैस्सह नमस्तुतिहृतयस्ते
 तोषाय नालमलमेव विपर्ययाय ।
 पुत्रार्थिनश्चरुविधौ सह चन्द्रमौळे !
 सोमेन हूतमनुशुश्रम रुद्रमग्निम् ॥ २२ ॥

अग्निं प्रकृत्य खलु रुद्रपदं प्रयुङ्क्ते
 तद्वाह्यं भवति यत्र तयोस्सहृतिः ।
 आह्वानमत्र भवतः पृथगेव दृष्टं
 यत्प्रातरग्निमिति सूक्तविदः पठन्ति ॥ २३ ॥

अग्न्यादिभिस्तव महेश्वर ! हूतिशङ्का
 माभूदिति प्रकृतमप्यनुपङ्गोऽग्यम् ।
 मन्त्रः क्रियापदमपास्य पदान्तरेण
 त्वमाह्वयन्नुतपदेन मिनत्ति रीतिम् ॥ २४ ॥
 न्यासीकृतं वसु बलादमरैरवाप्तुं
 अन्वागतो रुदितवानिति रुद्रमग्निम् ।
 रुद्रांस्त्वदुद्भवतया मरुतो गणान्वा
 रुद्रावणेन च भवन्तमवैमि रुद्रम् ॥ २५ ॥
 यज्ञेऽपि रुद्रपदमारुणकेतुकोक्तं
 तच्छब्दमीश्वर ! तदीयमपि स्मरन्ति ।
 यत्तत्प्रदेशगतरुद्रपदावकाशे
 यज्ञस्य शब्दमनुशुश्रुम सामगेभ्यः ॥ २६ ॥
 सन्ताप्य रोदयितरि प्रसभं जनानां
 आहुर्व्वरेऽपि विषमेक्षण ! रुद्रशब्दम् ।
 रौद्रश्च तत्प्रकृतिकं प्रतिरूपकं वा
 शब्दान्तरं भवति वायसशब्दकल्पम् ॥ २७ ॥
 सन्त्येव तद्धितपदप्रतिरूपकाणि
 भूरीणि भागवतसात्वतसन्निभानि ।
 स्यात्तादृगेव भगवानिति शब्दरूपं
 षाड्गुण्यहेतुकमपि त्वदुपैति नान्यम् ॥ २८ ॥
 ऐश्वर्यमग्रथमनुपाधिमती च लक्ष्मीः
 ज्ञानं च वीर्ययशसी च विरागता च ।
 एते गुणाः षडपि ते भगसंज्ञयोक्ताः
 सन्तीत्यनेन भगवन् ! भगवानसि त्वम् ॥ २९ ॥

ऐश्वर्यमीश्वरपदश्रुतिरुग्रशब्दो

वीर्यम् यशश्शिवपदं च तवाभिधत्ते ।

सर्वज्ञकामरिपुशब्दसमर्थितौ च

सार्वज्ञरागविरहौ भवतः पुरारे ! ॥ ३० ॥

अर्थश्रिया शिव ! न कोऽपि विरज्यस्ते

श्रेष्ठस्तया त्वमसि दाशतयीभिरुक्तः ।

लब्धुं श्रियं जनिम चारुविचित्ररूपं

अभ्यर्चितं तव मरुद्भिरुदाहरन्ति ॥ ३१ ॥

सत्यं क्षमा धृतिरधिष्ठितिरात्मबोधः

सृष्टिर्विरागतपसी मतिरीश्वरत्वम् ।

नत्वद्वियन्ति न कदाचिदपैति धर्मः

किन्तन्नयद्भवति ते गुणसंमतेषु ॥ ३२ ॥

नैवेश्वरान्नयशसा महतो न वीरान्

न श्रीमतः क्षितिपतीनपि सार्वभौमान् ।

अन्यादृशानपि महेश्वर ! वीतरागान्

प्रज्ञावतो भगवतः प्रवदन्ति वृद्धाः ॥ ३३ ॥

आथर्वाणा मदनशासन ! निब्रुवाणाः

नामानि नाम भगवानिति ते निराहुः ।

अत्याश्रमोपनिषदाह भगेश्वरं त्वां

नैघण्डुकाश्च भगवन्तमुशन्ति पूज्यम् ॥ ३४ ॥

पूजा तमुष्टुहिवता विहिता महेश

मन्त्रेण बाह्यनसकायनिबन्धना ते ।

सर्वामिरप्पुपनिषद्भिरुपासनोक्ता

नारायणोपनिषदं परिभावयामः ॥ ३५ ॥

वाक्यं यदाह दहरान्तरुपासनन्ते
 यद्वा समर्पयति रूपविशेषमस्मै ।
 अन्तर्गतेरपि तदौपयिकामिधेयैः
 भाव्यं वचोभिरिति वाक्यविदां प्रवादः ॥ ३६ ॥

नारायणस्य यदुपास्यतयाऽभिधानम्
 यद्वा फलन्तदिह नोपलभे कथञ्चित् ।
 उत्पत्तिशिष्टभवदन्वयमन्यगामि
 शक्यं महेश्वर ! न कर्तुमुपासनन्ते ॥ ३७ ॥

नासावुपासनमुपास्यकथं दूरे
 तस्मादुपासकतया परिशेषसिद्धिः ।
 अन्तर्व्यवस्थितगिरा परमात्मनस्ते
 शब्दादृतेऽपि विहितं तदुपासकत्वम् ॥ ३८ ॥

यस्य स्थितोसि हृदये परमस्त्वमात्मा
 युक्तञ्च तस्य परमात्मतयाऽभिधानम् ।
 स्वेन स्वयं मनसि वह्निशिखान्तराळे
 तिष्ठन्नुपास्य इति हास्यपदं न कस्य ॥ ३९ ॥

नारायणस्य हृदयं सुषिरं महाग्निः
 अग्नेश्शिखा च परमात्मपदं यदुक्तम् ।
 सर्वोप्युपासनविधेरयमर्थवादः
 श्रद्धाविशिष्टपुरुषाचरणाद्विधेये ॥ ४० ॥

नारायणप्रकरणे हृदयं यदुक्तं
 तस्यैव तद्भवितुमर्हति नापरेषाम् ।
 दृष्टं यतिप्रकरणे यतिमिर्गृहीतं
 पूर्वानुवाकविहितं यदुपासनन्ते ॥ ४१ ॥

ब्रह्मोच्यते परमसौ परमं च तत्त्वं
 ज्योतिः परं च परमेश्वर ! पद्मनाभः ।
 त्वद्भावनैकरसिकस्त्वदनन्यभावात्
 मन्त्री यथा गरुडभावनया गरुत्मान् ॥ ४२ ॥
 गीतासु योगजविभूतिविभावनाय
 नारायणश्चिदपदं प्रतिवाचमूचे ।
 योगनिशायय महेश्वरगोचरं मे
 दिव्यं ददामि तव चक्षुरिति प्रसन्नः ॥ ४३ ॥
 त्वामन्तरेण न कथंचिदुपासनीयं
 अन्यं ब्रवीति सशिवस्तुतिरन्तकारे !
 यद्ब्रह्मशब्दसमभिव्यवहारयोगात्
 संहारकारिणिहरे शिवशब्दमाहुः ॥ ४४ ॥
 विश्वाधिकस्त्वमसि विश्वमयं मुरारिः
 यज्ञेश्वरस्त्वमसि यज्ञममुं गृणन्ति ।
 आद्या जगत्प्रकृतिरेषभवान्निमित्तम्
 आतः कथन्नु भगवन्युवयोरभेदः ॥ ४५ ॥
 विश्वात्मनस्तुतिषु विश्वपतित्ववादः
 सङ्गच्छते स्तुतितयैव रथाङ्गपाणेः ।
 विश्वस्यपत्युरथ विश्वतयामिधानं
 नालं गुणाय गुणगृह्यनिकर्षहेतुः ॥ ४६ ॥
 विश्वं महेश्वर ! भवानधितिष्ठतीति
 विश्वात्मतामुपचरन्ति यदागमास्ते ।
 तत्पण्डिता विदितवेदरहस्यशीलाः
 जानन्ति मन्दमतयस्तु तदेव सत्यम् ॥ ४७ ॥

तुभ्यं नमो विदधदीश्वर ! तन्तमर्थम्
 आतिष्ठते सकलकर्मसु विश्वदर्शी ।
 सर्वानुवादमिदमुक्तसमर्थनाय
 कात्यायनो मुनिरुदाहरति स्म गृह्ये ॥ ४८ ॥

स्थानं यदान्तरभूपास्तिरूपासको वा
 या सा परा परतया विविधा विभूतिः ।
 यद्वा पुनर्विषमनेत्रमुपासितव्यं
 नारायणोपनिषदाह तदत्र सर्वम् ॥ ४९ ॥

यज्ञात्मना स्वयमसावृषिणोपदिष्टा
 नारायणेन भवतः प्रतिपादयित्री ।
 सूक्तं यथा पुरुषदैवतमन्तकारे
 नारायणार्षमिति तद्व्यपदिष्टमाहुः ॥ ५० ॥

एषा महोपनिषदाह हिरण्यगर्भम्
 जातं त्वदेव भगवन् प्रथमं सुराणाम् ।
 नारायणाभिजनमेनमथापि मन्दाः
 शंसन्ति तत्र भवतः कतिचित्प्रसूतिम् ॥ ५१ ॥

मध्ये ललाटमरविन्दभुवः क्षणेन
 दृष्टो भवानिति क एष निकर्षवादः ।
 योगादिरूढमनसश्शिव ! मादृशोऽपि
 स्थानेषु पञ्चसु न कस्य तद्योपलम्भः ॥ ५२ ॥

ब्रह्माणि पञ्चतनवश्शिव मन्त्ररूपा-
 जीवातवः पशुपते ! शिवसंहितानाम् ।
 रुद्रेषु पुण्यमिव पञ्चकमक्षराणां
 अस्यां महोपनिषदीति महत्त्ववादः ॥ ५३ ॥

विद्येश्वरस्त्वससि भूतपतिस्त्वमेकः
 स्रष्टुर्भवानधिपतिस्सृजति प्रपञ्चम् ।
 यद् ब्राह्मणान्प्रति तव श्रुतमाधिपत्यं
 तद्ब्रह्मणो मम सदाशिव जन्मलाभः ॥ ५४ ॥

विद्येश्वरत्वपुनरुक्ततया न वाच्यं
 वेदाधिपत्यमयमेव महेश ! वेदः ।
 विद्या भवन्ति शतशः प्रविभज्यमानाः
 स्रोतांसि किञ्च सरितेव पृथक् कृतानि ॥ ५५ ॥

आदित्यमृग्यजुषसामनिधानकोशे
 बिम्बे निविष्टमधितिष्ठति पूरुषो यः ।
 एषा तमेष इति साभिनया भवन्तं
 भूताधिपत्यवचनेन शशंस नाम्ना ॥ ५६ ॥

उक्तो हिरण्यपतिरेष हिरण्यबाहु
 रुक्तोऽम्बिकापतिरुमापतिरेष उक्तः ।
 आहुर्भवन्तमधिदैवतमुष्णरश्मेः
 आतस्तदर्चनविधौ भगवन्नभिज्ञाः ॥ ५७ ॥

यो मण्डलं तपति यश्च तदन्तरात्मा
 या चानयोर्भवति भूतपते ! विभूतिः ।
 जानान एतदपि यत्फलमश्नुते च
 सर्वं यथावदिह तत्कथितं क्रमेण ॥ ५८ ॥

मा नाम भूदखिलमन्यदिमं प्रदेशम्
 अध्यापितास्तदिति मन्त्रविदो भवन्ति ।
 वाच्यः किमस्य सविता सवितुर्वरेण्यः
 किं वा भवानिति वितर्कपदं न तेषाम् ॥ ५९ ॥

भास्वन्तमेष विषयीकुरुते न मन्त्रः
 शक्नोति वक्तुमधिदैवतमीश्वरं त्वाम् ।
 यस्मादयं त्वयि निरोहति भर्गशब्दः
 प्रज्ञाप्रचोदकतया तदधीयसे त्वम् ॥ ६० ॥
 सान्तोऽयमन्तकरिपो ! यदि भर्गशब्दो
 यत्तत्पदद्वयमनन्वयि लिङ्गमेदात् ।
 अन्वेषयेदुभयमन्यदमिच्छलिङ्गम्
 अश्रूयमाणभसमञ्जस एष पक्षः ॥ ६१ ॥
 शब्दस्मृतिर्द्यसुनि वा घञि वा पदान्ते
 युक्तं वदत्युभयथा स्वरमाद्युदात्तम् ।
 व्यत्यस्तकारकमवैमि पदं घञन्तं
 मैत्रायणश्रुतिपराहतसान्तभावम् ॥ ६२ ॥
 मैत्रायणश्रुतिरसौ तदिति प्रकृत्य
 भर्गं भवन्तमभिधाय विचिन्तनीयम् ।
 रुद्रस्य भर्गपदगोचरतां ब्रूवाणा
 सान्तं प्रतिक्षिपति भर्गपदं पुरारे ! ॥ ६३ ॥
 सान्तं पदं तदपि नैव ददाति वक्तुं
 यद्वाङ्मणन्तलवकारिण आमनन्ति ।
 प्रश्नोत्तरक्रमनिरूपितपूर्वपादं
 पादं द्वितीयमपि भर्गमयं ब्रवीति ॥ ६४ ॥
 भर्गः प्रचोदयति यो धियमस्मदीयां
 तं धीमहीति घटना विनिमाय लिङ्गम् ।
 वाच्यस्य भर्ग ! भवतस्त्वपदाभिधानं
 भर्गाख्यमित्यपि च साम्बवचोनुरोधः ॥ ६५ ॥

त्वामेव मन्त्रोपनिषद्ब्रवीति
 तदित्युचोऽस्याः प्रतिपाद्यमर्थम् ।
 तदक्षरं तत्सवितुर्वरेण्यं
 प्रज्ञा च तस्मात्प्रसृता पुराणी ॥ ६६ ॥
 भार्गोऽपि सन्सवितृशब्दसमन्वयेन
 सावित्रतामपि विगाहत एव मन्त्रः ।
 तत्तत्पदान्वयवशेन महेश ! मन्त्रान्
 तद्देवतानपि हि मन्त्रविदः पठन्ति ॥ ६७ ॥
 अप्यर्कदैवतवतीमृचमामनामः
 शब्देनविश्व इति शंकर ! वेश्वदेवीम् ।
 पिच्याञ्च मर्त इति पुष्यपदेन पौष्णीम्
 एतादृशानि कति नाम निदर्शनानि ॥ ६८ ॥
 एषा गतिश्श्रुतिगिरामिति निर्णयेन
 तत्तद्ग्रहार्चनविधौ मुनयस्स्मरन्ति ।
 मन्त्रेण शंकर ! शनेश्शमुपक्रमेण
 बुध्यस्वशब्दसहितेन बुधस्य पूजाम् ॥ ६९ ॥
 आम्नायमृग्यजुषसामविधं विचिन्त्य
 सारं समुद्धृतवता परमेष्ठिनापि ।
 मन्त्रस्त्रिपादयमदृष्टविधान्तरेण
 दृष्टश्चराचरगुरो ! मनुना यथोक्तम् ॥ ७० ॥
 गृह्णातु काममनलस्सकलं हविस्ते
 राज्ञो बलिं हरतु भागदुषः प्रजाभ्यः ।
 पार्थेन शंकर ! निवेदितमंभुजाक्षे
 नैशं हविस्फुटमदृश्यत पादयोस्ते ॥ ७१ ॥

सोमं त्वदर्थमनुशुश्रुम श्रूयमानं
 आलभनं पशुपते ! नियतं पशूनाम् ।
 गव्यं च ते गवि सदेव तदध्वरेषु
 चण्डेश्वरेण सह नाकसदां विवादः ॥ ७२ ॥

उत्पत्तितद्दिशव ! गृहीतसमन्वयास्ते
 सोमः पशुर्गवि च सन्ति हवींषितानि ।
 देवाः पशौ हविषि भागमनुज्ञया ते
 गृह्णन्ति तद्वदितरेष्वपि कल्पनीयम् ॥ ७३ ॥

कर्मैकमेव न परं पशुबन्धनं ते
 कर्तव्यमाहुरुपलभ्य तवाभ्यनुज्ञाम् ।
 सर्वेषु कर्मसु भवत्प्रसवेन पुंसां
 आरंभणं प्रपदमन्त्रविदो गृणन्ति ॥ ७४ ॥

सङ्कल्पतः प्रभृति यज्ञतनुं विभज्य
 देवान्प्रजापतिमुत्तान्प्रति दर्शयन्तः ।
 सोमाहुतिं हुतवहार्चिषि हूयमानाम्
 अध्वर्यवस्तव गृणन्ति गिरीश ! भागम् ॥ ७५ ॥

सर्वं धनं धनपतेरुपभुक्तशिष्टं
 यदेवतातिथिसमाश्रितभृत्यवर्गैः ।
 यज्ञेश ! यज्ञपरिशिष्टमपि त्वदीयम्
 अन्धिग्रहव्यतिकरे भवता यथोक्तम् ॥ ७६ ॥

गव्येन सोमहविषा चरुमिश्रं पक्कैः
 साध्यान्त्रिसप्त मुनयो विभजन्ति यज्ञान् ।
 सर्वेषु तेष्वपि भवानविशेषतस्त्वां
 राजानमध्वरविधौ वयमामनामः ॥ ७७ ॥

अग्निं प्रकाशयतु शंकर ! रुद्रवन्तं
 मन्त्रस्त्वमग्न इति वा तदनन्तरो वा ।
 राजन्वती क्षितिरितीव विशेषणस्य
 नालं प्रतीपमपनेतुमिमौ प्रकर्षम् ॥ ७८ ॥
 या रोहिणी भवति देव ! तदा त्वदीया
 तस्यां त्वदेकविषयौ विषमाक्ष ! दृष्टौ ।
 मन्त्राविमौ तदिह यज्ञपतित्वमीश
 स्पष्टं त्वदेकविषयं प्रतियान्ति धीराः ॥ ७९ ॥
 पित्रा कुमारमिव भृत्यमिवेश्वरेण
 शिष्यं गिरीश ! गुरुणेव गुणाधिकेन ।
 अग्निं त्वया कृतविशेषणमूचिवांसौ
 मन्त्राविमौ गमयतः परमं प्रकर्षम् ॥ ८० ॥
 ऋक्संहिता वदति मेधपतिम् भवन्तं
 राजानमध्वरविधेरयमाह मन्त्रः ।
 त्वत्सूक्तमन्त्रगणमण्डनमौलिरत्नम्
 रूपेण च त्वदभिधानगृहीतशक्तिः ॥ ८१ ॥
 त्वत्कं पुरा मरणतस्तनयित्नुकल्पा-
 दाकारणं परमकारुणिक ! ब्रुवाणः ।
 मन्त्रोऽयमाव इति यावदुपक्रमायाः
 मूलं महेश ! विदितं शिवधर्मसूक्तेः ॥ ८२ ॥
 भीमोऽसि शंकर ! मृगो नु निदर्शनं ते
 तेजोभिरुच्चलितसूर्यसहस्रकल्पैः ।
 अक्रोधनस्मितमुखोऽपि निजानुभावात्
 आपाततस्तनुभृतां नृपतिर्भयाय ॥ ८३ ॥

अभ्युद्यतं गिरिश ! वज्रमधीमहे त्वां
 त्वद्विभ्यतः पवनभानुकुशानुशकाः ।
 मृत्युश्च तत्तदधिकारभृततथान्ये
 ब्रह्मत्वलक्षणमयं भयहेतुभावः ॥ ८४ ॥

घोरा शिवा च भगवन्नुभयी तनुस्ते
 घोरा मिषज्यति भवार्तमुपास्यमाना ।
 अन्या मिषगजनकृतां रुजमीक्षमाणा
 दृष्ट्वा ददाति शिवतामशिवात्मनोऽपि ॥ ८५ ॥

घोराश्रमो विदधतश्शमयन्ति रुद्रैः
 आर्ता हि घोरमुपयान्ति चिकित्सितारम् ।
 प्रीणन्ति शंकर ! शिवां चमकानुवाकैः
 होमस्य यत्तव भवन्त्युभयेऽपि मन्त्राः ॥ ८६ ॥

विष्णुप्रजापतिपुरंदरपूर्वकेषु
 वाजादितुल्यमितरेष्वपि दैवतेषु ।
 आशंसितेषु चमकाः परिशिष्यमाणं
 दातारमीश्वर ! भवन्तमशब्दमाहुः ॥ ८७ ॥

युक्तं नमानयितुमीश्वर ! सन्निधौ ते
 देवान्तराणि महतामिव मर्त्यमात्रम् ।
 अन्तर्द्विमध्वरविधौ तदपेक्षमाणाः
 त्वत्कर्मसीञ्जि परिषेचनमाचरन्ति ॥ ८८ ॥

आत्मान्तराणि पशवः परतन्त्रभावात्
 स्वातन्त्र्यतः पशुपते ! पतिरीश्वर ! त्वम् ।
 आत्मानमौपनिषदाः प्रवदन्त्यनीशं
 ईशं भवन्तमुभयोरुभयं स्वभावः ॥ ८९ ॥

संप्राप्त एव सति शंकर! पाशुपत्ये
 कस्मै वरेण्य! वरणं कृपणोचितं ते ।
 विध्यर्थमध्ययनचोदनयागृहीता
 जल्पन्ति यत्किमपि वन्दिवदर्थवादाः ॥ ९० ॥

नानापदानवचनादपि वारणीयः
 त्वत्पाशुपत्यवरणप्रतिलंभवादः ।
 लब्धुं वरीतुमथवा कथमेक एव
 वारान्वहूनपि महेश्वर! शक्यतेऽर्थः ॥ ९१ ॥

अङ्गैस्स्थिरोभिरिति रूपमनश्वरन्ते
 भूरीणि तानि च भुजङ्गममालभारिन् ! ।
 मन्त्रेण चान्तरिति युष्मदुपासकाना-
 मार्गैर्वेदिका यदशनं तदमोघमाहुः ॥ ९२ ॥

भावोपपन्नमनसां त्वदुपासकानां
 पुंसाममोघमशनं भगवन्ब्रुवाणः ।
 मन्त्रोऽयमन्तरिति नः प्रतिभातिमूलं
 प्राग्भुक्तमर्चनविधेरनुवासरं ते ॥ ९३ ॥

नाथ! त्वया पितृमतो मरुतस्तुवानाः
 त्वामामनन्ति भरतं नटनाभियोगात् ।
 वैशेषिके सति खलु व्यपदेशहेतौ
 साधारणेन भरणेन न कश्चिदर्थः ॥ ९४ ॥

हिंसाप्रतीतिरभिमानपदैकदेशात्
 शब्दादभेरिति भयेन सुषुद्रपन्ति ।
 कामान्तकत्रिपुरदक्षमखादिभंग
 विख्यातविक्रमतया कथितोऽसि वीरः ॥ ९५ ॥

हिसामिधातृपदसन्निधिना ज्वरार्थम्
 रुद्रेति नाम परिशङ्क्य परावपन्तः ।
 मन्त्रे यथान इति मङ्गलवाचि दृष्टम्
 देवेश ! रुद्रियपदं पुनरावपन्ति ॥ ९६ ॥

शास्त्रासु शङ्कर ! सहस्रतयीषु साम्नां
 आम्नायते तव न केवलमानुभावः ।
 सर्वात्मनामधिपतेरविशेषतस्ते
 देवव्रतादिषु गणाः कथितानुभावाः ॥ ९७ ॥

स्वर्गं विनायकमुभावपि ते कुसारौ
 सर्वैर्गुणैः पितरमेव निदर्शयन्तौ ।
 सामोपगायप्रुपगायमृचां गणेषु
 संप्रीणयन्ति शिव ! सामविधौ यथोक्तम् ॥ ९८ ॥

ब्रह्मादिकं सकलमन्यदपोह्य पुंसां
 ध्यातव्यमेकमभिधाय शिवंकरं त्वाम् ।
 वक्तव्यमन्यदनपेक्ष्य विमोक्षहेतुं
 आथर्वणः परिसमाप्तिमुवाच वेदः ॥ ९९ ॥

यामामनन्ति तव शंकर ! धर्मदारान्
 अध्वर्यवस्सहजतिद्वितया स्वसारम् ।
 आथर्वणा यदुपसृष्टतया भवन्तं
 ध्यातव्यमाहुरपहाय पितामहादीन् ॥ १०० ॥

एकश्चुतोऽसि परमेश्वर ! सद्वितीयं
 मन्त्रा यया व्यपदिशन्ति पुनः पुनत्स्वाम् ।
 तस्याः प्रभावमतिवाङ्मनसं शिवायाः
 कात्स्नर्येण वक्तुमनलं कमलासनोऽपि ॥ १०१ ॥

एकं मुखं त्रितयमीश्वर ! लोचनानां (लोचनं च)
 चत्वारि दंष्ट्रि विशदं वपुरद्भुतं ते ।
 नित्यं तदेव भजतामुपकारहेतोः
 नाना भवन्ति तनवस्तव दिव्यरूपाः ॥ १०२ ॥

कैरातमीश्वर ! पिनाकधरं वपुस्ते
 कृत्तिम् वसानमुमया सह धर्मदारैः ।
 आराधयन्ति खलु पर्वणि साकमेधे
 पुण्यैस्त्रियंबक ! हविर्भिरनन्यभावाः ॥ १०३ ॥

मीढ्वांसमन्तविनिवेशितमीढुषीकं
 अन्तर्जयन्तमजरामरविग्रहं त्वाम् ।
 त्वद्वारपं दयितया सह देवसेनं
 क्षेत्रस्य नाथमपि नाथ ! यजन्ति धन्याः ॥ १०४ ॥

पत्न्या सभं सह गणैस्सह वा सुताभ्यां
 सार्धं तथा परिषदा विषमेक्षण ! त्वाम् ।
 अध्यष्टमीतिथिनिशामुखमर्चयन्तः
 पापं तरन्त्यपि जयन्ति महेश ! मृत्युम् ॥ १०५ ॥

मन्त्रा भवन्ति विरळा विबुधान्तराणां
 सद्भाव एव शिव ! दर्शितशक्तयस्ते ।
 त्वन्नामरूपगुणवर्णनलब्धवर्णा-
 मन्त्रा न शक्यमवगंतुमियत्तया ते ॥ १०६ ॥

रुद्रानुवाकपठितानि परस्सहस्रं
 नाभानि दिव्यमपि रूपमनेकशस्ते ।
 शक्यं गुणा गणयितुं गणना यदि स्यात्
 भौमेषु पांसुषु विना तव देव ! मायाम् ॥ १०७ ॥

वेदस्त्वयं भवतु वा तव वा प्रणीतिः
सर्वः प्रमाणमविहाय गृणाति लोकः ।

तत्तत्प्रवक्तृगुणदर्शिततारतम्यं
अन्यत्प्रमाणमविरोधिनि वेदवाक्ये ॥ १०८ ॥

वेदाः प्रमाणमिति संगिरमाण एव
दिव्यं तवागममवैति जनः प्रमाणम् ।

त्वद्ग्यानवाक्यविषयौपयिकैः पदार्थैः
आमूर्द्धमाकलितविग्रहमात्रं मूलात् ॥ १०९ ॥

ध्यानं यथा भवति तद्विषयो यथा त्वं
यादृग्गुणश्च भगवन्नाधिकारिवर्गः ।
सर्वाणि तानि भवदागमसंहिताभिः
कल्पैरिवाध्वरविधेरुपपादितानि ॥ ११० ॥

अध्वानमध्वपतिमध्वनि तारतम्यं
श्रेष्ठाध्वपारगमनं च फलं ब्रवीति ।
मन्त्रोऽध्वनामिति महेश्वर ! गृह्यकारः
पिता कुमारमुपनीय वदन्ति वाक्यं ॥ १११ ॥

कल्पाः प्रमाणमृषिभिर्यदि नः प्रणीताः
किञ्च प्रमाणमृषिणा महता वहर्षे ! ।
शक्यं न वक्तुवपरिग्रहदूषितानि
तन्त्रान्तराणि भवता शिव ! कर्तुमन्ति ॥ ११२ ॥

आचक्षते यमृषिमार्षविदस्तपोभिः
एकैकमन्त्रदृशमीश्वर ! वेदराशेः ।
द्रष्टारमस्य निखिलेन निजानुभावात्
अन्यानुषीनति महर्षिमतो विदुस्त्वाम् ॥ ११३ ॥

उक्तं प्रधानपुरुषेश्वरमेव सांख्यैः

आख्याय पाशपशुपत्यभिधानभेदात् ।

ज्ञेयं त्वदागमविदश्शिव ! सङ्गिरन्तां

एतावता किमिति नस्तदुपेक्षणीयम् ॥ ११४ ॥

प्रत्यक्षवेदविहितं प्रथितं पुराणैः

बोधायनेन मुनिना बहशः प्रणीतम् ।

सर्वार्थदर्शनपरैरपि गृह्यकारैः

यज्ञोपवीतमिव विस्मृतमर्चनन्ते ॥ ११५ ॥

वेदोपबृहन्नक पुराणवचःप्रपञ्चैः

आघोष्यते विषमनेत्र ! समर्चनन्ते ।

तन्त्रैरलं तदुपबृहन्नकवेदमूलैः

वात्याहतं न हि मुखानिलसव्यपेक्षम् ॥ ११६ ॥

वेदार्थनिर्णयविधौ हि पुराणमङ्गं

निर्णीतवेदविषया स्मृतयो भवन्ति ।

आतश्रुतेरिव पुराणगिरस्सकाशे

नालं प्रकाशयितुमात्मबलावलेपम् ॥ ११७ ॥

मूलश्रुतेरनुपलम्भपराहतायाः

दृतीया या न भवति स्वरसात्प्रमाणम् ।

प्रत्यक्षवेदविहितं यजनं त्वदीयं

तस्या स्मृतेरपि किमिच्छति दृष्टिपातम् ॥ ११८ ॥

पौर्वाहिकानुपदिशन्नियमान्यदेतत्

अभ्यर्चनं मनुरवोचत देवतायाः ।

तत्किं पुनस्तव महत्यसि देवता त्वं

मृग्ये च काचशकले न मणेरुपेक्षा ॥ ११९ ॥

पत्न्या समं सह वृषेण वृषेन्द्रकेतो
 पुष्पद्वलीनुपदिशन् खिदशावकाशे ।
 अम्यर्चनं भवनकल्पनपूर्वकं ते
 बोधायनः कथितवानवयुत्य गृक्षे ॥ १२० ॥
 भावान्तराणि परिहाय महत्सु नित्यं
 विज्ञानयोगविभवेषु महीयसे यत् ।
 देवो महानभिहितोऽसि ततः कपर्दिन !
 नाम त्वदीयमिदमाङ्गिरसा निराहुः ॥ १२१ ॥
 द्वेषा तवार्चनविधिस्तरुणेन्दुमौळे !
 कामाय कश्चिदपरो दुरितक्षयाय ।
 अप्यग्निहोत्रमुभयं वयमामनामः
 स्वर्गाय यद्भवति यद्दुरितं क्षिणोति ॥ १२२ ॥
 यद्ब्राह्मणस्त्वमसि नाकवतां निकाये
 तुभ्यं निवेदितमभोज्यमिति स्मरन्ति ।
 उच्छिष्टमीश्वर ! विशिष्टमपि द्विजानां
 भूमौ निखेयमथवांसि मज्जनीयम् ॥ १२३ ॥
 त्वं ब्राह्मणस्त्वदुपधावनमेव कार्यम्
 तद्ब्रह्मणैस्त्वदितरे न भवन्त्युपास्याः ।
 न ब्राह्मणानवरवर्णनिषेवणेन
 संभावयेम यदि नः प्रपदं प्रमाणम् ॥ १२४ ॥
 उत्कर्षतः परिहरन्त्यपकर्षतो वा
 का वासना भवति कस्य कृते न विद्मः ।
 यद्दीक्षितस्य पतितस्य च तुल्यरूपं
 प्रत्यादिशन्ति मृनयः कमनीयमन्नम् ॥ १२५ ॥

चण्डालचण्डिलचितानलशौण्डिकानां
 गोब्राह्मणज्वलनदीक्षितयोषितां च ।
 स्पर्शः कया भवति वासनया निषिद्धः
 स्पृष्टेषु वा शिव ! कया विहिता विशुद्धिः ॥ १२६ ॥
 वज्र्यान्निमाहुरपि दीक्षितसन्निकल्पं
 भोज्यान्नमेवकृतराजपरिक्रयं तम् ।
 शंखास्थि पावनमपावनमस्थि नृणां
 इत्थं स्थिते वचनमत्र परायणन्नः ॥ १२७ ॥
 अब्राह्मणैः क्षुद्रपधातकमस्तु भोज्यं
 यद्देवतान्तरनिबेदितमुक्तमन्नम् ।
 तद्ब्राह्मणैरपि किमीश्वर ! वैश्वदेवे
 हार्यो बलिर्बलिमतामशितेन तेन ॥ १२८ ॥
 देवान्तरैरशितमुक्तमनेङ्गशासिन्
 अश्नन्ति चेदनशितेन बलिम् हरन्तः ।
 आश्वैकदेशविहितो बलिरन्यथासन्
 नालं फलाय विपरीतफलाय तेषाम् ॥ १२९ ॥
 ब्राह्मणमीश्वर ! पुरा हतवानसीति
 भिक्षाटनं विमृशतः प्रतिभानमात्रम् ।
 यत्पञ्चमे शिरसि पुष्पसमं निकृत्ते
 जीवन्तमेनममितायुषमाहुराप्ताः ॥ १३० ॥
 आनाभिजानु वसितं वसनं न शाणं
 पाणौ कपालशकलं न विलोकितं ते ।
 नालंव्रते शवशिरस्तत्र केतुयष्टौ
 भैक्षं न साप्तभवनं सकलं तदास्ताम् ॥ १३१ ॥

यत्कालभैरवकृतं पतनीयमेनः

किं तेन ते भवति भैक्षमथापि वृत्तिः ।

तन्मध्यपातिनि वधे विबुधान्तरस्य

निर्वेदमाचरसि किन्नु भवानजस्रम् ॥ १३२ ॥

यत्पाशुपत्यमवृणोदमरांतरेभ्यो

मिक्षां भवानकृतयत्परमेश्वरोऽपि ।

चोद्यं तदेतदुभयं परिहर्तुकामो

मन्ये बृहस्पतिरपि प्रतिपत्तिशून्यः ॥ १३३ ॥

ब्रह्मासि विष्णुरसि सर्वमसीति यत्त्वाम्

आस्तामुपासनविधिम् कथयन्ति मूढाः ।

तद्देवतान्तरनिकर्षनिगूहनाय

मोहाय वा भवतु जल्पितमल्पबुद्धेः ॥ १३४ ॥

अद्वैतमागमशिरोमिरुपासनायां

उक्तं तवेति परमार्थतया न वाच्यम् ।

मेदस्फुटो गरुडमान्त्रिकयोरलीकं

तादात्म्यभावनमथापि विषं प्रमाष्टि ॥ १३५ ॥

यद्ब्रह्मपंचमशिरोलवनापदानं

यद्ब्रह्मणा च हरिणा च विमार्गणं ते ।

यद्वा तयोर्जनयितारमधीमहे त्वां

तत्सर्वमीश्वर ! विमूढधियामसह्यम् ॥ १३६ ॥

सोमे लतात्मनि महेश्वर ! गौणवृत्त्या

विष्णोरवादि जनकत्वमृचा कयापि ।

त्वय्येव तद्भवितुमर्हति मुख्यवृत्त्या

नेन्द्रे न पङ्कजमवे नितरां मुरारौ ॥ १३७ ॥

अन्योन्यतो यदि भवेदहमीश्वरस्स्यां
 त्वं चाहमीश्वर ! किमत्र नियामकं नः ।
 को वा विपर्यसितुमर्हति वस्तुशक्तिम्
 तत्तत्स्वभावनियतां भवदाज्ञयापि ॥ १३८ ॥

एकं तवाप्यसुकरं तदुदाहरामो
 जातेन भाव्यममरान्तरवच्चयापि ।
 अभ्यर्थितोऽपि हि महेश ! महर्षिदोरैः
 अन्तर्हितस्त्वमसि गर्हितगर्भवासः ॥ १३९ ॥

इच्छावतीर्णमुरशासनगर्भवासः
 स्याच्चेदुदाहरणमेष विमर्शनीयः ।
 गर्भे वसामि परिवेष्ट्य जरायुणाऽहम्
 मासान्वहूनिहि महेश्वर ! कस्य कामः ॥ १४० ॥

इच्छापि नूनमनुयाति पुरा कृतानि
 कर्माणि शंकर ! शुभाशुभलक्षणानि ।
 इच्छावतारवचनानि तु भारतादौ
 नारायणस्य गुणवादमुदाहरन्ति ॥ १४१ ॥

विधातारं कश्चिद्भजति भजते कश्चन हरिम्
 सुरानन्यानन्ये जगति सफलास्सर्वविधयः ।
 तथापि त्वद्भक्तेऽशिव ! शिव ! यदा चर्मवदिति
 श्रुतो मन्त्रो देवान्तरभजनदैर्न्यं न सहते ॥ १४२ ॥

शशे शृङ्गं पुष्पं नभसि मृगतृष्णासु सलिलम्
 प्रसूतिर्वन्ध्यायामनवधिमदायुस्तनुभृताम् ।
 विमुक्तिर्वा देवान्तरभजनलभ्या पशुपते !
 न शक्यं नस्संभावयितुमपि सर्वम् विमृशताम् ॥

न मित्रा नौरन्यानलघुदनिधेरुद्रमयितुं
 शिला नैवोभेतुं प्रभवति शिलामन्तकरिपो ! ।
 जनित्वा मृत्वा वा जगति परिवर्ती सुरगणः
 कथं मे संसारभ्रमणमयभाजस्तु शरणम् ॥ १४४ ॥

देवतान्तरपुनः पुनर्भवं पश्यतः पशुपते ! भयं मम ।
 क्रीडतोऽपि तव जन्म मास्मभूत् दीयतामयमपश्चिमो वरः ॥ १४५ ॥

वासनापरिगृहीत देवता वर्णनौपयिकसर्ववाङ्मयम् ।
 विग्निगीश्वर ! जडाशयं जनम् तावकैरहमसानि सङ्गतः ॥ १४६ ॥

पांसुकेळिरपि यस्य शैशवे शैवपाशुपतपादपांसुभिः ।
 स्तोत्रकर्मणि न तस्य मे गुणः तद्गुणोऽयमुपपद्यते त्वयि ॥ १४७ ॥

स्तोत्रीयमर्थमुपपादितवानहं ते
 मन्त्रेति भक्तजनवत्सल ! श्लाघमाणः ।
 आविर्बभूविथ शिखी शुचिनाम्बरेण
 यज्ञोपवीतमुपवीय धृतत्रिपुण्ड्रः ॥ १४८ ॥

भक्तं भवानदित् पाश्वचरोपनीतं
 मह्यं महेश्वर ! पयश्श्रपितं प्रसन्नम् ।
 भुञ्जान एव तदहं झडितिप्रबुद्धः
 स्वप्नस्समाधिरिति युक्तधियामभिन्नः ॥ १४९ ॥

स्तोत्रमेतदवधाय गृह्णतां अर्थमस्य निखिलेन जानताम् ।
 ग्राह्यमन्यदपि नावशिष्यते ह्येयमन्यदपि वा न किञ्चन ॥ १५० ॥

पञ्चाशदुत्तरशता श्रुतिसूक्तिमाला

भोगावली भुजगराजमनोहरा ते ।

वेदेषु भक्तिमपरागमवैदिकेषु

तन्त्रेषु भक्तिमतुलां त्वयि च प्रसूते ॥ १५१ ॥

॥ समाप्ता श्रुतिसूक्तिमाला ॥

मिथ्या कल्पित भोगमोक्षदवचस्सन्तान सत्त्वापन

व्याग्राणामचिर प्रभावविबुध प्रेम्णा महेशद्विषाम् ।

मूर्ध्निष्वेक दुरात्मनां विरचिता निर्घातवाताः परैः

विद्वद्भिः परमेश्वर श्रुतिकथा तात्पर्य सङ्ग्राहकैः ॥

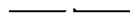
तत्त्वप्रकाशिकाख्या व्याख्या शिवलिंग भूभुजारचिता ।

प्रख्यात मेव भक्तिः पुरहरपादांबुजार्पिता सततम् ॥

अघटितघटनापटवे प्रकटित करुणाय गगन सिन्धु भृमे ।

वटतरुमूलस्थितये विघटित तमसे महेश्वराय नमः ॥

॥ सर्वे साम्बशिवाप्यर्पणमस्तु ॥

॥ ओम् नमः शिवाय ॥

॥ श्री हरदत्तचार्यकृता पञ्चरत्नमालिका ॥

गायत्री बल्लभत्वात् दशरथतनय स्थापिताराधितत्वात्
शौरेः कैलासयात्राप्रतमुदितयाऽभीष्ट सन्तानदानात् ।
नेत्रेणस्वेन साकं दशशतकमलैः विष्णुना पूजितत्वात्
तस्मै चक्रप्रदानादपि च पशुपतिः सर्वदेव प्रकृष्टः ॥१॥

कन्दर्पध्वंसकत्वात् गरलकबलनात् कालगर्वापहत्वात्
दैतेयावासभूतत्रिपुर विदलनात् दक्षयागे जयित्वात् ।
पार्श्वस्य स्वास्त्रदानात् नरहरि विजयात् माधवे स्त्री शरीरे
शान्तुस्संपातकत्वादपि च पशुपतिः सर्व देवप्रकृष्टः ॥२॥

वाराणस्यां पाराशरि नियमि भुजस्तंभनात् प्राक्पुराणां
प्रध्वंशे केशवेनाश्रितवृषवपुषा धारित क्षमातलत्वात् ।
अस्तोकैर्ब्रह्मशीर्षैरनिशगलकृतालंक्रिया भूषितत्वात्
दानात्प्रज्ञान मुक्त्योरपि च पशुपतिः सर्वदेवप्रकृष्टः ॥३॥

भूमौ लोकैरनेकैः सततविरचिताराधितत्वादमीषाम्
अष्टैश्वर्य प्रदानात् दशविधवपुषा केशवेनाश्रितत्वात् ।
हंसक्रोडाङ्गधारि द्रुहिण मुरहरान्विष्ट शीर्षाघ्निकत्वात्
जन्म ध्वंसा द्यभावात् अपि च पशुपतिः सर्वदेवप्रकृष्टः ॥४॥

वैशिष्ट्ये योनि पीठायितमुररिषु श्लिष्टभावेन शंभोः
सखीकार्द्ध प्रतीकायित हरिवपुषाऽलिंगतत्वेन यद्वा ।
अप्राधान्यात् विशिष्टाद्वय समधिगमे दानवानामरातेः
शंभोरुत्कृष्ट भावादपि च पशुपतिः सर्वदेव प्रकृष्टः ॥५॥

परशिव स्तोत्राणि (शिवरहस्ये)

महादेवो देवः श्रुतिशिखरमौलिस्थवचनैः

तथान्ये विष्णवाद्याविधिहरि हरेन्द्रानलयमाः ।

महादेवा ज्ञाताः श्रुणुत वर सोमेनजनिता

अतो वेदैर्वेद्यो भवति शिव एकः शिवकरः ॥१॥

मखानामेवायं प्रभुरखिल विश्वाधिकहरो

महर्षिर्वेदादौ स्वरजनिततारः परशिवः ।

यतो ब्रह्मेन्द्राद्या हरि रविमुखा रुद्रनिवहाः

प्रसूता ध्येयोऽयं श्रुति शिखरवाक्यैः परशिवः ॥ २ ॥

ऋतं सत्यं देवः पुरुषपरमो भूतहृदयो

नतोऽन्तानां शेषी श्रुतिवरमहारुद्रवचसा ।

खेरन्तर्ध्येयो भवति स हि भर्गेन वचसा

द्विजैर्गायत्र्यां तु प्रतिपदसुपास्यः परशिवः ॥ ३ ॥

यतो वाचः शंभो भवति च निवृत्ताश्चमनसा

महानन्दं यस्माद्भवति जनतास्स्वेव निपुणम् ।

जगद्यस्माज्जातं प्रभवति महेशेन जनितम्

अतोऽन्ते यस्मिंस्तद्भवति च विलीनं परशिवे ॥४॥

द्विजानां जाबाल श्रुति शिखर वाक्यैश्च विहितो

महात्रैविद्योक्तश्रुति गदित वर्णाश्रम विधिः ।

शिवस्यार्चा लिङ्गे श्रुति गदित भस्माक्ष विधृतिः

जपो रुद्राध्याय श्रुति गदित पञ्चाक्षरमनोः ॥५॥

विष्णु ब्रह्मानलेन्द्रा मुनि नृपदितिजा यस्य लिङ्गार्चनाद्वै

संप्राप्ताः पदवीम् सदैवमुदितास्ते कर्मदेवा जनाः ।

एतत्सत्यमहो त्रिसत्यमधुना वच्मीद मग्रीशितुः

सान्निध्ये निवसामि शीतलमहापद्मेव तप्तायसे ॥६॥

श्री हरदत्ताचार्यविरचितम्
साम्बपरब्रह्मस्तोत्राणि
(भविष्योत्तरपुराणम्)

साम्बो नः कुलदैवतं पशुपते साम्ब त्वदीया वयं
साम्बं स्तौमि सुरासुरोरग गणाः साम्बेन सन्तारिताः ।
साम्बायास्तु नमो मया विरचितं साम्बात्परं नो भजे
साम्बस्य अनुचरोऽस्म्यहं मम रतिः साम्बे परब्रह्मणि ॥ १ ॥

विष्ण्वाद्याश्च पुरत्रयं सुरगणाः जेतुं न शक्तास्त्वयं
यं शंभुं प्रणता वयंतु पशवोऽस्माकं त्वमेवेश्वरः ।
तेनास्मिन्शरणागतान्पशुपते पाहीत्यवोचं द्रुतं
तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ २ ॥

यस्येषुः कमलेक्षणः पशुपतेरब्जोद्भवस्तारथि
र्थस्य ज्याफणिनामिनोरथपदे यस्येन्दुसूर्यावुभौ ।
मेरुर्यस्य शरासनं रथवरो भूमिस्तु यस्याभवत्
तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ ३ ॥

यद्भक्तो मृगुरिन्दिरापतिमहो शापस्थ लक्ष्यं भृशं
कृत्वा स्वां दयितां मृतां स्वमनुमिश्रैर्वैरयुक्तासुभिः ।
यं ताराधिपचूडभागमशिरो विश्वाधिकं गायते
तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ ४ ॥

गोविन्दादधिकं न दैवतमिति प्रोक्षार्य हस्ताबुभौ
उद्धृत्याथ शिवस्य सन्निधिगतो व्यासो मुनीनां पुरः ।
यस्यस्तम्भितपाणिरानतिकृता नन्दीश्वरेणाऽभवत्
तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ ५ ॥

विष्णुस्थावरजङ्गमात्मकजगत्स्वामी विरिञ्चाधिको
 यद्भक्तेन सहासुरेश्वररिपुर्युद्धं दधीचेन सः ।
 कृत्वा शीघ्रमहो द्विजादपजयं तस्माद्रतोभूद्भृशं
 तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमता साम्बे परब्रह्मणि ॥ ६ ॥
 कादीनाञ्च भयंकरः स्वमहसा क्रूरैश्च कृत्यैर्भृशं
 कोपान्धो जितदानवो नरहरिर्यस्यांशभूतेन सः ।
 लोकेशश्शरभेण शिक्षितमदोभूल्लीलयाऽर्धक्षणात्
 तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ ७ ॥
 विश्वक्सेनमपीन्दिरापतिसमं तं रक्तभिक्षाच्छलात्
 संहृत्याथ सभैरवशाशिधरो यस्यांशभूतो जटी ।
 ब्रह्माद्यामरशिक्षकस्य बलिनो विष्णोर्मदश्चाहरत्
 तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ ८ ॥
 येनापादितमङ्गजाङ्गभसितं दिव्याङ्गरागैस्समं
 येनस्वीकृतमब्जसंभवशिरस्सौवर्णपात्रैस्समम् ।
 येनाङ्गीकृतमच्युतस्यनयनं पूजारविन्दैस्समम्
 तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ ९ ॥
 विष्णुब्रह्मसुराधिपप्रभृतयस्सर्वेपि देवा भृशं
 समृताञ्जलधेर्विषात्परिभवं प्राप्तायमेत्येश्वरं ।
 स्वस्वस्थाननियोजिता गतशुचः स्वस्था बभूवुर्दृढाः
 तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ १० ॥
 सृष्ट्वा यस्त्रिगुणान्वातृमधुमिच्छूलायुधेभ्यश्शिवो
 दत्तवैतानथ तान् गृहीतुमनयोऽशक्या पुनर्हीनयोः ।
 ताभ्यां साकमहो गुणत्रयभृते रुद्राय साम्यं ददौ
 तस्मिन्मे हृदयं सुखेन रमतां साम्बे परब्रह्मणि ॥ ११ ॥

॥ श्री हरदत्तचार्यवर्य पञ्चरत्नमालास्तुतिः ॥

पशुपति परतन्त्रोद्धारणायैव नूनं
 मृगुमुनिकृतशापाल्लब्धमानुष्यभावः ।
 हरिरिति बुधवर्याः यं वदन्दि प्रमाणैः
 स जयति हरदाचार्यवर्यो महात्मा ॥

घटमुनितनयायाः पावने तीर्थसङ्गात
 अनलविनुतशंभोः शोमिते लिङ्गमूर्त्या +
 समजनि नगरे यः कंसनाम्निप्रसिद्धे
 स जयति हरदत्ताचार्यवर्यो महात्मा ॥

परशिवरमूर्तिध्याननिष्ठान्तरङ्गः परशिवशुभनामोच्चारणे सक्तजिह्वः ।
 परशिवमततत्त्वस्थापने बद्धदीक्षः स जयति हरदत्ताचार्यवर्यो महात्मा ॥

परशिवशुभलीलासागरे मग्नचित्तः
 परशिवमयबुद्ध्याऽऽलोकिताऽऽशेषलोकः ।
 परशिवपदसेवाकर्मभिः यः प्रजुष्टः
 स जयति हरदत्ताचार्यवर्यो महात्मा ॥

निगमशिरशिसंस्थः शंभुरेव प्रकृष्टः इति हरिपुरतो यः तप्तपीठस्थितस्सन् ।
 श्रुतिवचनसुमालाप्रन्धमूलं वभाषे स जयति हरदत्ताचार्यवर्यो महात्मा ॥
 इहपरसुखद श्री कामकोटीगुरुणां चरणकमलरेणु ध्यानचित्तेष्वक्लृप्ता ।
 गुरुवरहृदत्ताचार्यवक्षःप्रदेशे विलसतु सततं श्री मालिनीवृत्तमाला ॥

इति श्री मल्लादि दक्षिणामूर्तिविरचिता श्री हरदत्ताचार्यवर्य
 पञ्चरत्नमालास्तुतिः संपूर्णा ॥

॥ शुभम् ॥

॥ अथ महामन्त्र ध्यान श्लोकाः ॥

॥ श्री हरदत्ताचार्यवर्य महिम्नस्तवः ॥

॥ श्रीमल्लादि दक्षिणामूर्ति विरचितः ॥

॥ ओं नमो भगवते हरदत्ताय ॥

धोङ्कारवेद्यविभवस्य महेश्वरस्य संचोदनेन शिवतत्त्वनिरूपणाय ।

भूमिं गतं मधुहरं भुवि यं वदन्ति तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥

नन्तव्यमेकपुरुषं शिवमेव नान्यं मन्तव्यमेकमनुमीश षडक्षरी यः ।

गन्तव्यमाह शरणं च पतिं पशूनां तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥

मोक्षं ददाति भगवान्परमेश्वरोऽन्ये

मोहात् भ्रमन्ति दिविजाः भवपाशबद्धाः ।

इत्थं प्रमाण सहितं य उपादिदेश

तस्मै नमो भगवते हरदत्त भूम्ने ॥

भस्मत्रिपुण्ड्रविलसद्रमणीय गात्रः रुद्राक्षरत्नमणिभिर्विलसत्सुकण्ठः ।

श्रौताग्निसेवनपरश्शिवपूजको यः तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥

गंभीरसूक्तिनिचयैः श्रुतियुक्तियुक्तैः पारम्यमैशममलं पुरतो हरेर्यः ।

पीठेस्थितोऽनलमये प्रकटी चकार तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥

बन्धश्शिवोद्यमिनयो भरतोक्तया यत् मौलिस्थहस्तयुगलाञ्जलिमुद्रयाऽस्य ।

इत्यादि युक्तिजटिलं य उदाजहार तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥

तेने हि यो निरुपमां श्रुतिसूक्तिमालां

यां वीक्ष्य जिह्ममतयः सहसा पतन्ति ।

निष्पक्षपातहृदयाः सततं रमन्ते

तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥

हंसोपसेव्यघटनप्रभवाम्बुपूर्णं कंसाभिषे पुरवरेत्वनलेशपूते ।
 आविर्भव शिवभक्त सुदर्शनो यः तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥
 रम्योरसद्व्युत्तवती कमलां हरेर्यः श्री सुप्रतीकतनयां पतिमाप्नुकामाम् ।
 ज्ञात्वा सुधीः खगृहणीं विधिनोपयेमे तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥
 दर्पं जहार कुबियां शिववैरिणां यः हर्षं पुपोष सुहृदां शिवमाश्रितानाम् ।
 शैवं चकार समयं प्रतिबन्धमुक्तं तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥
 तापत्रयाग्निं शम्भैकं सुधाकराय मोहान्धकारं हरणैकं दिवाकराय ।
 माहेशबोधं जनकाय महामहिम्ने तस्मै नमोस्तु भवते हरदत्तभूम्ने ॥
 यस्यापदानमतुलं विततं भविष्ये भक्तोपमन्युमुनिना द्विजवर्यमध्ये ।
 गीतं पुनः शिवरहस्यनवांशके च तस्मै नमोस्तु भवते हरदत्तभूम्ने ॥
 भूमा शिवस्तु कृपया वटमूलवासी द्वारादुपेत्यपदमाश्रितबालकाव ।
 नैजं प्रबोधममृतं प्रददौ च यस्मै तस्मै नमोस्तु भवते हरदत्तभूम्ने ॥
 श्रीकण्ठ दिव्यमहिमावलिबोधिनी या बह्वर्चरत्नभरिता श्रुतिसूक्तिमाला ।
 येमैव सा सुघटिता विदुषाऽसमेन तस्मै नमो भगवते हरदत्तभूम्ने ॥

श्री कामकोटिपीठेशकरुणालेशलेशतः ।

अकार्षीदक्षिणामूर्तिः हरदत्तगुरुस्तवम् ॥